

Αθανασιάδου Πολυκλέτα - Όλγα Γιαλή*: "Οι ενεργειακές ισορροπίες στην Κασπία και πιθανότητες κατασκευής του TCP"

on Τετάρτη, 12 Ιουνίου 2019. Posted in [Μελέτες](#)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ευρύτερη περιοχή της Κασπίας αποτελεί από αιώνες το σημείο της εκρηκτικής συνάντησης ισχυρών εθνοτικών ομάδων (Περσική, Τουρκική, Ρωσική) με βαθύτατες πολιτιστικές διαφορές και μακροχρόνια ιστορία αντιπαλότητας σε κάθε επίπεδο. Στις ημέρες μας, συχνές είναι οι αναφορές στα αποθέματα υδρογονανθράκων που διαθέτει η περιοχή στα εδάφη της και στο βυθό της τεράστιας υδάτινης λεκάνης της Κασπίας. Συγχρόνως όμως παρουσιάζεται και ως ένας «διάδρομος» μεταφοράς ενέργειας πολλαπλών πιθανών κατευθύνσεων.

Η ενεργειακά «διψασμένη» Δύση επιθυμώντας διακαώς και δικαίως την ενεργειακή της μερική απεξάρτηση από τους υδρογονάνθρακες της Ρωσίας, συμπεριλαμβάνει την περιοχή της Κασπίας στους ενεργειακούς στρατηγικούς σχεδιασμούς της. Σημαντικά ενεργειακά προγράμματα έχουν ήδη ολοκληρωθεί, άλλα ευρίσκονται σε εξέλιξη και άλλα στο στάδιο του αρχικού ή τελικού σχεδιασμού. Να επισημάνουμε όμως ότι αρκετά φιλόδοξα προγράμματα είναι για χρόνια στάσιμα ή κρίθηκαν οικονομικά μη βιώσιμα και απερρίφθησαν. Παράλληλα τα αντικρουόμενα κρατικά συμφέροντα και οι εύθραυστες ισορροπίες συχνά αποτελούν τροχοπέδη στην εξέλιξη αυτών των ενεργειακών σχεδιασμών. Όλα αυτά τα ζητήματα προσπαθούν να εξετάσουν δύο νεαρές ερευνήτριες του ΕΛΙΣΜΕ, η Πολυκλέτα Αθανασιάδου και η Όλγα Γιαλή. Ερέθισμα για την ερευνητική προσπάθεια η πρόσφατη Σύμβαση των πέντε κρατών που βρέχονται από την Κασπία (2018) που φιλοδοξεί να επιλύσει τα μακροχρόνια προβλήματα της προστασίας αλλά και αξιοποίησης της τεράστιας αυτής λίμνης με τα χαρακτηριστικά της θάλασσας. Αναπόφευκτα το ερώτημα που εξετάζεται είναι το μέλλον του συζητούμενου εδώ και δεκαετίες αγωγού φυσικού αερίου Trans-Caspian Gas Pipeline (TCP), από την ανατολική όχθη της Κασπίας (Τουρκμενιστάν) στη δυτική (Αζερμπαϊτζάν). Ένας αγωγός

καίριος για την μερική ενεργειακή απεξάρτηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο του πολυσυζητημένου Νότιου Ενεργειακού Διαδρόμου ή ένα πανάκριβο project αμφιλεγόμενης σκοπιμότητας; Ποιες σκοπιμότητες συγκρούονται και τι αποκαλύπτουν τα αντικρουόμενα συχνά στοιχεία για τα ενεργειακά αποθέματα; Ποιες οι πραγματικές διαθέσεις της Μόσχας αλλά και η σημασία της σταδιακής διείσδυσης της Κίνας και οι κινήσεις του συνήθως νευρικού Ιράν; Ποιοι οι σχεδιασμοί και εξαρτήσεις των υπολοίπων χωρών που βρέχονται από την Κασπία; Οι δύο ερευνήτριες προσπάθησαν να προσεγγίσουν δυτικές και ανατολικές πηγές δίδοντας μάλλον έμφαση στις τελευταίες λόγω και της γνώσεως της ρωσικής γλώσσας που διευκόλυνε την πρωτογενή έρευνα. Εξετάζοντας ισορροπημένα τα παραπάνω δεδομένα και ερωτήματα, καταλήγουν σε μια ενδιαφέρουσα αξιολόγηση του ενεργειακού project του Trans Caucasian Pipeline που αξίζει να διαβαστεί.

Ιπποκράτης Δασκαλάκης

Υποστράτηγος εα

Διευθυντής Μελετών του ΕΛΙΣΜΕ

ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΚΑΣΤΙΑΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ- ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΟΥ TCP (TRANS CASPIAN PIPELINE)

Σκοπός της παρούσας ανάλυσης είναι η παρουσίαση των ενεργειακών ζητημάτων σχετικά και γύρω από την περιοχή της Κασπίας και συγκεκριμένα για την κατασκευή του προτεινόμενου αγωγού TCP (Trans Caspian Pipeline). Ο

TCP είναι μακροχρόνια σχεδιασμένος υποθαλάσσιος αγωγός που θα μεταφέρει φυσικό αέριο από το Τουρκμενιστάν του Τουρκμενιστάν στο Μπακού του Αζερμπαϊτζάν όπου θα συνδεθεί με το υπάρχον δίκτυο των αγωγών Trans Anatolian Natural Gas Pipeline και Trans Adriatic Pipeline.

ΓΙΑΤΙ Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΚΑΣΠΙΑΣ;

Η περιοχή της Κασπίας παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον καθώς διαθέτει μερικά από τα μεγαλύτερα αποθέματα ορυκτών πηγών ενέργειας αλλά και λόγω της γεω-στρατηγικής της θέσης , αφού μπορεί να αποτελέσει δίοδο μεταφοράς ενέργειας από την Κεντρική Ασία στην Ανατολική Ευρώπη , και υπό προϋποθέσεις και προς νότια-νοτιοανατολικά. Υπολογίζεται ότι η Κασπία περιέχει περίπου 48 δις βαρέλια πετρελαίου και 292 τρις κυβικά πόδια φυσικού αερίου σε αποδεδειγμένα και πιθανά αποθέματα της. Η U.S.Energy Information Administration (EIA) εκτιμά ότι η λεκάνη της Κασπίας παρήγαγε το 2012 περίπου 2,6 εκατομμύρια βαρέλια ακατέργαστου πετρελαίου την μέρα που αντιστοιχεί σε 3,4% της παγκόσμιας παραγωγής. Από την ποσότητα αυτή, το 1/3 προέρχεται από τα παράκτια στην Κασπία θάλασσα εδάφη (U.S.Energy Information Administration , 2013). Για τους λόγους αυτούς , η λεκάνη της Κασπίας θεωρείται μια σημαντική πηγή ενέργειας για τις παγκόσμιες αγορές.

ΓΙΑΤΙ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΥΣ ΑΡΙΘΜΟΥΣ ΓΙΑ ΤΑ ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΥΝ Η ΡΩΣΙΑ , ΟΙ ΗΠΑ ΚΑΙ ΟΙ ΙΔΙΕΣ ΧΩΡΕΣ

ΤΗΣ ΚΑΣΠΙΑΣ;

Πρέπει να σημειωθεί ότι η στρατηγική σημασία της περιοχής της Κασπίας δεν προέρχεται από τον όγκο των κοιτασμάτων των υδρογονανθράκων, όσο από τη θέση στην οποία αυτά βρίσκονται. Η Κασπία και κατά συνέπεια και τα ενεργειακά της αποθέματα τοποθετούνται μεταξύ των κύριων σημερινών και των μελλοντικών αγορών αργού πετρελαίου (δηλαδή μεταξύ της Ευρώπης και της Ασίας), όπως επίσης μεταξύ των προμηθευτών υγρών καυσίμων (Μέση Ανατολή, Βόρεια Αφρική και Ρωσία).

Σύμφωνα με διάφορες δυτικές πηγές, αποδεδειγμένα αποθέματα πετρελαίου της περιοχής είναι περίπου 2-4 δις τόνοι. Πρέπει να αναφερθεί ότι η Ρωσία χρησιμοποιεί διαφορετική μεθοδολογία για να αξιολογήσει τα ενεργειακά αποθέματα με συνέπεια να εμφανίζονται ενίοτε διαφορετικοί αριθμοί.

Με οποιαδήποτε μεθοδολογία, οι ενεργειακοί πόροι της Κασπίας δεν είναι υψηλοί, αν ληφθεί υπόψη ότι περισσότερα από το 2/3 των παγκοσμίως αποδεδειγμένων αποθεμάτων πετρελαίου βρίσκονται στα κράτη της Εγγύς και Μέσης Ανατολής. Συνεπώς, η περιοχή της Κασπίας θάλασσας δεν μπορεί να γίνει ο «δεύτερος Περσικός κόλπος». Ωστόσο, ο ρόλος της στον ενεργειακό εφοδιασμό της Δυτικής Ευρώπης θα μπορούσε να είναι σημαντικός. Τονίζεται ότι από τα σοβιετικά χρόνια τα ύδατα και η ευρύτερη περιοχή της Κασπίας θάλασσας έχουν επιστάμενα μελετηθεί για ύπαρξη των υδρογονανθράκων, παρά το γεγονός ότι η εξόρυξη τους πραγματοποιήθηκε σε

περιορισμένες ποσότητες στη μεταπολεμική περίοδο. Επισημαίνεται ότι οι νέες γεωλογικές εκτιμήσεις σχετικά με τα πιθανά αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου της Κασπίας θάλασσας έδειξαν ότι μπορούν να ανέλθουν σε περίπου 20 δις τόνους ισοδύναμου καυσίμου.

Αξιολογώντας τις μακροχρόνιες έρευνες των Σοβιετικών γεωλόγων στην Κασπία, τα αποτελέσματα των οποίων θεωρούνται αρκετά αξιόπιστα, αναμένεται αύξηση του ποσοστού συμμετοχής της περιοχής επί των παγκοσμίων αποθεμάτων υδρογονανθράκων. Πρέπει να αναφερθεί, επίσης, ότι τα ποσοστά των αποθεμάτων του πετρελαίου και φυσικού αερίου είναι υπερτιμημένα από τις ίδιες τις χώρες της Κασπίας για να προσελκύσουν πιθανούς επενδυτές, από διάφορες πλευρές (πάγια τακτική όλων των χωρών). Επιπλέον από γεωπολιτικής πλευράς, η υπερεκτίμηση της δηλωμένης αξίας των αποθεμάτων της Κασπίας είναι επίσης επωφελής για τις δυτικές χώρες και τις πολιτικές τους στοχεύσεις. Με τον τρόπο αυτό, τα κράτη της περιοχής της Κασπίας, διαμορφώνοντας μια υπεραισιόδοξη άποψη των ικανοτήτων και της σημασίας τους, ενδεχομένως ωθούνται στη χάραξη μιας περισσότερο ανεξάρτητης οικονομικής πολιτικής. Τονίζεται ότι η συντριπτική πλειοψηφία των αποδεδειγμένων αποθεμάτων, όσο και των πιθανών, συγκεντρώνονται στα ηπειρωτικά εδάφη (μακράν της Κασπίας) δυο χωρών - του Αζερμπαϊτζάν και του Καζαχστάν. Να επαναλάβουμε ότι οι εκτιμήσεις των πιθανών ποσοτήτων υδρογονανθράκων στις Αμερικανικές πηγές υπερβαίνουν σημαντικά τις παρόμοιες

εκτιμήσεις που λαμβάνονται από τους Ρώσους ειδικούς .
Επισημαίνεται ότι δεν υπάρχουν αξιόπιστες εκτιμήσεις για
τα πιθανά αποθέματα φυσικού αερίου της Ρωσίας και οι
εκτιμώμενες ποσότητες πετρελαίου της ίδιας στην περιοχή
υπολογίζεται σε 750 εκατομμύρια τόνους .

ΝΟΜΙΚΟ-ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης υπήρχαν
περαιτέρω δυσκολίες στην επίλυση του νομικού πλαισίου
της Κασπίας θάλασσας, άρα και στη μελλοντική αξιοποίηση
της περιοχής. Η πρώτη προσπάθεια, η πρώτη Σύνοδος
Κορυφής των πέντε κρατών (Ρωσία, Καζαχστάν,
Αζερμπαϊτζάν, Ιράν και Τουρκμενιστάν), έγινε στις 23-24
Απριλίου του 2002 στο Ashgabat. Τα μέρη δεν κατόρθωσαν
να προχωρήσουν στην επίλυση του νομικού πλαισίου της
Κασπίας θάλασσας . Σημειώνεται ότι σε προφορική του
δήλωση, κατά διάρκεια της Συνόδου Κορυφής ο Ρώσος
Πρόεδρος Πούτιν τόνισε ότι οι πέντε ηγέτες των χωρών
της Κασπίας ήταν έτοιμοι να συναντηθούν περαιτέρω
προκειμένου να αντιμετωπίσουν ένα φάσμα περιφερειακών
ζητημάτων. Επιπλέον επισημαίνεται, ότι παρά το γεγονός
ότι οι πέντε χώρες δεν υπέγραψαν ένα κοινό έγγραφο για
την επίλυση των ζητημάτων , η υλοποίηση της συνόδου
κορυφής είχε μεγάλη πολιτική σημασία . Τα πέντε κράτη
είχαν δημιουργήσει έναν νέο πολυμερή διαπραγματευτικό
μηχανισμό.

Ένα χρόνο μετά, τα κράτη της Κασπίας κατέληξαν να
επιλύσουν τα περιβαλλοντικά προβλήματα της περιοχής.
Επίσης, υπογράφηκε η ενδιάμεση σύμβαση για την

προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος της Κασπίας θάλασσας, η οποία αποτελεί πολυμερές έγγραφο που εγκρίθηκε στο πλαίσιο των συναντήσεων των πέντε κρατών.

Στα τέλη Αυγούστου του 2014 πραγματοποιήθηκε στο Άστραχαν της Ρωσίας η τέταρτη Σύνοδος Κορυφής των αρχηγών των χωρών της Κασπίας. Οι ηγέτες των πέντε χωρών υπέγραψαν πολιτική δήλωση, στην οποία εξέφρασαν τις βασικές αρχές της πολυμερούς συνεργασίας στην Κασπία. Επισημαίνεται ότι στη δήλωση καταγράφηκαν για πρώτη φορά η χρήση εθνικών χωρικών υδάτων εύρους 15 ναυτικών μιλίων ενώ αναφέρθηκαν και οι βασικοί παράμετροι του μελλοντικού διαχωρισμού των υδάτων της Κασπίας. Κατά συνέπεια, τα κράτη συμφωνούσαν για να έχουν πλήρη κυριαρχία σε απόσταση 15 ναυτικών μιλίων από τις ακτές και επιπλέον παρακείμενα 10 ναυτικά μίλια για αλιευτική δράση. Η υπόλοιπη επιφάνεια της λίμνης παρέμεινε σε χρήση από κοινού από τα πέντε κράτη της Κασπίας. Επίσης, οι ηγέτες των πέντε κρατών επιβεβαίωσαν και πάλι ότι οι ένοπλες δυνάμεις τρίτων χωρών δεν θα επιτρέπονταν να αναπτυχθούν στην περιοχή της Κασπίας. Παρά τη σημαντική σύγκλιση των θέσεων, τα επόμενα χρόνια, οι χώρες δεν μπόρεσαν να συμφωνήσουν στο τελικό κείμενο της Σύμβασης. Ως αποτέλεσμα, των διαφορετικών αντιλήψεων, στην έκτη συνάντηση των Υπουργών Εξωτερικών των χωρών της Κασπίας, η οποία πραγματοποιήθηκε τον Αύγουστο του 2017 στην Αστανά,

αποφασίστηκε η αναβολή της συναντήσεως κορυφής και η εντατικοποίηση των συζητήσεων για προσέγγιση των πλευρών. Το κύριο πρόβλημα που αφορούσε τη διανομή του βυθού και του υπεδάφους της Κασπίας θάλασσας δεν είχε λυθεί, ενώ το Ιράν απαιτούσε το 20% της υδάτινης έκτασης ολόκληρης της Κασπίας. Το Δεκέμβριο του 2017, κατά τη συνάντηση των Υπουργών Εξωτερικών των χωρών της Κασπίας δηλώθηκε ότι οι διαφορές μεταξύ των χωρών της Κασπίας είχαν εξαλειφθεί. Συμφώνησαν μάλιστα να πραγματοποιηθεί η επόμενη Σύνοδος Κορυφής το 2018. Η επιτυχία των διαπραγματεύσεων επισφραγίστηκε στην τελευταία Σύνοδος Κορυφής στις 12 Αυγούστου του 2018 στο Καζαχστάν όπου και υπογράφηκε και η τελική Σύμβαση. Σύμφωνα με τη Σύμβαση οι πέντε χώρες θα εκμεταλλεύονται από κοινού τα ύδατα της Κασπίας, ενώ τονίζεται ότι ο βυθός και το υπέδαφος της Κασπίας θάλασσας χωρίζονται σε εθνικούς τομείς. Κατά συνέπεια, η ναυτιλία, η αλιεία, η έρευνα και η εγκατάσταση των αγωγών θα πραγματοποιούνται σύμφωνα με τους κανόνες που αποδέχθηκαν τα συμβαλλόμενα μέρη, ενώ θα λαμβάνονται υπόψη υποχρεωτικά και οι περιβαλλοντικοί παράγοντες στην εφαρμογή των υπεράκτιων έργων μεγάλης κλίμακας. Επισημαίνεται ότι η Σύμβαση θέτει την Κασπία, ως θάλασσα σε ειδικό διεθνές νομικό καθεστώς, σύμφωνα με το οποίο αυτή καθίσταται τόπος συγκέντρωσης και αποθήκευσης νερού, πέραν των προβλέψεων της Συμφωνίας για το Δίκαιο της θάλασσας-UNCLOS 1982. Ωστόσο, λόγω του μεγέθους, της σύνθεσης

και των χαρακτηριστικών των υδάτων της Κασπίας θάλασσας, αυτή δεν μπορεί να θεωρείται ως λίμνη. Σύμφωνα με τη Σύμβαση, οι χώρες έχουν δικαίωμα να καθορίσουν τα χωρικά ύδατα τους, το πλάτος των οποίων δεν υπερβαίνει τα 15 ναυτικά μίλια, τα οποία θα μετριοούνται από τις γραμμές βάσης. Η μέθοδος καθορισμού των βασικών γραμμών για τον ορισμό των ζωνών, θα εγκριθεί με ειδική συμφωνία. Επιπλέον, οι χώρες θα έχουν το δικαίωμα να δημιουργήσουν μια αλιευτική ζώνη πλάτους των 10 ναυτικών μιλίων, δίπλα στα χωρικά ύδατα. Σύμφωνα με τη Σύμβαση, όλα τα θέματα που αφορούν την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και του υπεδάφους θα πρέπει να επιλύονται σε διμερή βάση μεταξύ των γειτονικών κρατών, λαμβάνοντας υπόψη τις αρχές και τους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου.

Τονίζεται, επίσης στο έγγραφο, ότι στην Κασπία θάλασσα δεν θα αναπτύσσονται στρατεύματα χωρών εκτός της περιοχής της Κασπίας. Επιπρόσθετα, στη Σύνοδο Κορυφής ανανεώθηκαν και τα προηγούμενα διακυβερνητικά έγγραφα μεταξύ των κρατών, όπως επίσης προσδιορίστηκαν οι τρέχουσες τάσεις στην ανάπτυξη της συνεργασίας στον τομέα της ενέργειας. Ο Πρόεδρος Πούτιν σημείωσε στην ομιλία του ότι η Σύνοδος Κορυφής είχε μεγάλη σημασία για την ανάπτυξη των σχέσεων των κρατών της Κασπίας. Επιπλέον, τόνισε ότι η Σύμβαση καταρτίστηκε με βάση τη συναίνεση και «καθορίζει το αποκλειστικό δικαίωμα και την ευθύνη των χωρών για την τύχη της Κασπίας θάλασσας». Συμπλήρωσε ότι η

Σύμβαση θέτει τους σαφείς κανόνες στη συλλογική χρήση της Κασπίας θάλασσας. Επιπρόσθετα, ο Πούτιν ανακοίνωσε τη δημιουργία ενός οικονομικού Φόρουμ των κρατών της Κασπίας, την ανάπτυξη των κοινών μεταφορών και των Logistics, των βιομηχανικών σχεδίων για την υλοποίηση των εμπορικών και οικονομικών συνεργασιών μεταξύ των χωρών της Κασπίας.

TRANS CASPIAN PIPELINE

Η πρόταση για την κατασκευή του συγκεκριμένου αγωγού παρουσιάστηκε πριν από 23 χρόνια. Επισημαίνεται ότι το σχέδιο για την κατασκευή του ξεκίνησε το 1987. Πρόκειται για ένα σύστημα αγωγού 300 χλμ. που ξεκινάει από το Shatigk και το Dowletabad, εδάφη του Τουρκμενιστάν στην ανατολική όχθη της Κασπίας και διασχίζοντας την καταλήγει στο Μπακού του Αζερμπαϊτζάν και εν συνέχεια μέσω της Γεωργίας στο Erzurum της Τουρκίας. Η κατασκευή του TCP έχει ανατεθεί στην εταιρεία "W-Stream Caspian Pipeline Company Ltd" η οποία είναι η μόνη αρμόδια για τη εξεύρεση πηγών χρηματοδότησης ώστε να αναπτυχθεί και να υλοποιηθεί το σχέδιο. Πρέπει να σημειωθεί ότι το 50% του συνολικού κόστους κατασκευής αναμένεται να χορηγηθεί από την ΕΕ. Το κόστος κατασκευής το τμήματος από το Shatigk – Dowletabad έως το Μπακού υπολογίστηκε περίπου σε 2,3 δις δολάρια και ο εκτιμώμενος χρόνος ολοκλήρωσης της κατασκευής 3 χρόνια. Υπολογίζεται ότι η αρχική του δυνατότητα αναμένεται να είναι 8 δις. κυβικά μέτρα το χρόνο, ενώ σχεδιάζεται να

φτάσει έως 32 δις. το χρόνο. Από το Μπακού το φυσικό αέριο θα διοχετεύεται στον υπάρχοντα αγωγό του Νότιου Καυκάσου, Trans-Anatolian Natural Gas Pipeline (TANAP) και τον Trans-Adriatic Pipeline (TAP). Το κόστος του ολοκληρωμένου έργου, σύνδεση ανατολικής όχθης Κασπίας με Ευρώπη, αναμένεται να ανέλθει τα 5 δις δολάρια (Socor, 2006). Παρά το κόστος, η συγκεκριμένη διαδρομή (TCP) θεωρείται η βέλτιστη λύση για την εξαγωγή των ενεργειακών αποθεμάτων του Τουρκμενιστάν προς την Ευρώπη. Σε τελευταία ανάλυση ο TCP θα αποτελεί τμήμα του Νότιου διαδρόμου του φυσικού αερίου (South Corridor Pipeline -SCP), που σχεδιάζεται να μεταφέρει φυσικό αέριο από την περιοχή της Κασπίας στην Ευρώπη μέσω των κοινών συστημάτων του αγωγού του Νότιου Καυκάσου (SCP), του Trans Anatolian Natural Gas Pipeline (TANAP) και του Trans Adriatic Pipeline (TAP) παρακάμπτοντας τη Ρωσία (Karayanni, 2017) και μειώνοντας την ενεργειακή εξάρτηση της Ένωσης από τη Μόσχα. Για το λόγο αυτό θεωρείται πιθανή και η συγχρηματοδότηση του από την ΕΕ.

ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ TANAP ΚΑΙ TAP

Πρέπει να αναφερθεί ότι η κατασκευή του αγωγού TCP θα αποτελέσει μέρος του Νότιου Διαδρόμου του Φυσικού Αερίου (South Gas Corridor-SGC) και θα μπορέσει να συνδεθεί στη συνέχεια με τον TANAP ο οποίος έχει ενωθεί με τον TAP. Ο αγωγός TANAP ξεκινάει από τον Shad Deniz τομέα φυσικού αερίου στο Αζερμπαϊτζάν και φτάνει στην

Τουρκία. Έχει μήκος 1.850 χλμ. και το κόστος κατασκευής του έφτασε στα 8,5 δις δολάρια . Η δυνατότητα της μεταφοράς του είναι 16 δις κυβικά μέτρα φυσικού αερίου το χρόνο, θα αυξηθεί σε 24 δις , ενώ ο στόχος είναι να φτάσει στα 32 δις . Στη συνέχεια ο ΤΑΝΑΡ συνδέεται με τον αγωγό ΤΑΡ ο οποίος ξεκινάει από τους Κήπους στα ελληνοτουρκικά σύνορα, διασχίζει τη Βόρεια Ελλάδα και κατευθυνόμενος δυτικά περνάει από την πόλη Fier της Αλβανίας. Από εκεί το υποθαλάσσιο μέρος του διασχίζει την Αδριατική θάλασσα και συνδέεται με το ιταλικό δίκτυο μεταφοράς φυσικού αερίου. Ο αγωγός ΤΑΡ διαθέτει το συνολικό μήκος 878 χλμ. και το κόστος του αναμένεται να φτάσει στα 4,5 δις δολάρια. Η αρχική δυνατότητα μεταφοράς του αγωγού είναι 10 δις κυβικά μέτρα φυσικού αερίου το χρόνο, ενώ στο μέλλον μπορεί να φτάσει τα 20 δις κυβικά μέτρα με την προσθήκη δύο επιπλέον σταθμών συμπίεσης. Σημειώνεται ότι το έργο είναι κατά 85,2% ολοκληρωμένο, ενώ η πλήρης ολοκλήρωση του εκτιμάται μέσα του 2020.

**ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΚΑΣΤΙΑΣ
ΑΠΟΔΕΔΕΙΓΜΕΝΑ ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ ΚΑΙ
ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΤΗΣ ΚΑΣΤΙΑΣ**

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συχνός είναι ο προβληματισμός των αναλυτών, ειδικά στη Δύση, για τις πιθανότητες κατασκευής του αγωγού TCP. Ερωτηματικά για την ευόδωση του σχεδίου προκαλεί το κόστος κατασκευής, η βιωσιμότητα του project, αλλά και η υποχρεωτική συγκατάθεση (κατόπιν και της πρόσφατης Σύμβασης) των πέντε κρατών της Κασπίας. Επιπλέον, αρκετοί οικονομολόγοι και αναλυτές στην ΕΕ έχουν αρχίσει να προβληματίζονται για τα πλεονεκτήματα που προσφέρει ένας τέτοιος αγωγός από το Τουρκμενιστάν και το Αζερμπαϊτζάν προς τις χώρες της ΕΕ.

Αναδύεται το ερώτημα εάν αυτός ο αγωγός μπορεί πράγματι να ικανοποιήσει τις ενεργειακές ανάγκες των Ευρωπαίων πολιτών ή βασικός του στόχος είναι η μερική ευρωπαϊκή απεξάρτηση από τη Ρωσία σε παροχή φυσικού αερίου. Μια άλλη σημαντική ερώτηση που προκύπτει είναι

αν η Ρωσία θα θέσει αντιρρήσεις της στην κατασκευή του αγωγού TCP, εκμεταλλεζόμενη τα αποτελέσματα της τελευταίας Σύμβασης και συνδέοντάς τα με τα περιβαλλοντικά ζητήματα.

Πρέπει να αναφερθεί ότι με την υπογραφή της Σύμβασης του Αυγούστου του 2018 η Ρωσία και το Ιράν (όπως και άλλες συμβαλλόμενες χώρες) έχουν πλέον κάθε δικαίωμα να απαιτήσουν μια ανεξάρτητη περιβαλλοντολογική έρευνα σε περίπτωση που μια ή περισσότερες χώρες της Κασπίας επιθυμούν την κατασκευή ενός αγωγού που θα διασχίζει την Κασπία. Να σημειωθεί ότι αν δεν υπήρχε η πρόσφατη Σύμβαση (θεωρητικά), το Τουρκμενιστάν θα μπορούσε να συμφωνήσει με το Αζερμπαϊτζάν για την κατασκευή ενός υποθαλάσσιου αγωγού. Βέβαια, δεν μπορεί να αποκλειστεί μια συναπόφαση συνεργασίας όλων των χωρών της περιοχής για την υλοποίηση ενός ανάλογου προγράμματος. Σε τελευταία ανάλυση ακόμη και μια αξιόπιστη εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την κατασκευή ενός υποθαλάσσιου αγωγού θα μπορούσε επιφέρει θετικά αποτελέσματα στην προστασία της «κοινής περιουσίας» των παράκτιων χωρών. Πληροφορίες αναφέρουν ότι το Τουρκμενιστάν μέσω του TCP σκοπεύει να προμηθεύει την ευρωπαϊκή αγορά με φυσικό αέριο 30 δις κυβικά μέτρα ετησίως, για τουλάχιστον 30 χρόνια. Να σημειωθεί ότι η Ρωσία έχει κατασκευάσει προς την ΕΕ (Γερμανία) τον αγωγό φυσικού αερίου Nordstream-1, ενώ ο Nordstream-2 είναι υπό κατασκευή. Η συνολική χωρητικότητα αμφοτέρων είναι 110 δις κυβικά μέτρα φυσικού αερίου ετησίως. Είναι

φανερó ότι η ποσότητα φυσικού αερίου την οποία παρέχει η Ρωσία στην ΕΕ θα υπερβαίνει σχεδόν 4 φορές εκείνη του πιθανού αγωγού TCP. Κατά συνέπεια και παρά την ενδεχόμενη κατασκευή του TCP, το μερίδιο του ρωσικού φυσικού αερίου στην ευρωπαϊκή κατανάλωση θα παραμείνει αμετάβλητο και μακροχρόνια περίπου στο 30%. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ο υπό σχεδίαση αγωγός TCP θα συνδέεται με τον TANAP και TAP που θα καταλήγουν στη Νότια Ευρώπη αλλά θα πρέπει να υπογραμμιστεί όμως ότι οι αγωγοί TANAP και TAP δεν επαρκούν λόγω των τεχνικών προδιαγραφών να μεταφέρουν επιπλέον ποσότητες φυσικού αερίου προς την ΕΕ. Ο αγωγός TANAP στην καλύτερη περίπτωση θα μεταφέρει (σήμερα) 15-16 δις κυβικά μέτρα φυσικού αερίου ετησίως από το Αζερμπαϊτζάν με δυνατότητα μελλοντικής αύξησης σε 24 δις κυβικά μέτρα, ενώ ο TAP θα έχει χωρητικότητα μόνον 10 δις αρχικά με μελλοντική επέκταση στο 20 δις. Κατά συνέπεια η μεταφερόμενη ποσότητα δεν δύναται να υπερβαίνει τη μέγιστη χωρητικότητα του TAP που μετά από μια ενδεχόμενη αναβάθμιση του θα φτάσει τα 20 δις κυβικά μέτρα φυσικού αερίου.

Ερωτήματα προκύπτουν επίσης και για την ικανότητα του Αζερμπαϊτζάν να παρέξει σε βάθος χρόνου τις απαιτούμενες ποσότητες φυσικού αερίου προς την Ευρώπη μέσω TANAP και TAP. Όπως αναφέρουν ορισμένοι εμπειρογνώμονες του κλάδου, το Αζερμπαϊτζάν δεν διαθέτει αρκετές ποσότητες φυσικού αερίου ακόμη για τις εσωτερικές του ανάγκες. Συνεπώς, θα χρειαστεί ρωσικό και /ή τουρκμένικο φυσικό

αέριο (μέσω του αγωγού TCP ή ακόμη και της χρήσεως του ρωσικού δικτύου) για να εξασφαλιστεί η εκμετάλλευση της μεγίστης χωρητικότητας των δυο αγωγών TANAP και TAP . Επομένως, αν αληθεύουν οι προβλέψεις για χαμηλά αποθέματα φυσικού αερίου του Αζερμπαϊτζάν, ενδέχεται η κοστοβάρα και φιλόδοξη προσπάθεια ενεργειακής απεξάρτησης από τη Μόσχα να καταστεί άσκοπη.

Σύμφωνα με Ρώσους αναλυτές, οι προοπτικές για την υλοποίηση του αγωγού TCP είναι απίθανες και οι προϋποθέσεις για την υλοποίηση του έργου εξαφανίστηκαν ήδη πριν από 8 χρόνια, όταν ξέσπασε η κρίση στη συνεργασία μεταξύ του Τουρκμενιστάν και της Gazprom . Την εποχή εκείνη άρχισε και η δραστηριοποίηση της Κίνας στην Κεντρική Ασία.

Τέλος, να σημειωθεί ότι το Αζερμπαϊτζάν και το Τουρκμενιστάν δεν είναι σε θέση να κατασκευάσουν μόνες τους τον αγωγό, αν δε βρεθούν οι επενδυτές να τον χρηματοδοτήσουν. Οι επενδυτές αυτοί, παρά μια ενδεχόμενη συγχρηματοδότηση της ΕΕ δεν θα προχωρήσουν στην ανάληψη του project, αν δεν εξασφαλίσουν τη μακροχρόνια βιωσιμότητα του.

Πρόσφατα η Ρωσική Gazprom πρότεινε στο Τουρκμενιστάν να ανανεώσει την πώληση φυσικού αερίου προς τη Ρωσία. Σύμφωνα με τους Ρώσους αναλυτές, εκτιμάται ότι το Τουρκμενιστάν θα αποδεχθεί την πρόταση της Ρωσικής εταιρείας Gazprom. Με βάση αυτή την πρόταση η Gazprom θα αγοράζει φυσικό αέριο από το Τουρκμενιστάν για να τροφοδοτεί τους αγωγούς Turkishstream -1 και 2.

Σε περίπτωση που το Τουρκμενιστάν τελικά αποδεχθεί την πρόταση της Gazprom εκτιμάται ότι δε θα έχει ενδιαφέρον για την υλοποίηση του TCP, αλλά ούτε και τις δυνατότητες παροχής των απαιτούμενων ποσοτήτων (καθώς ήδη παρέχει ποσότητες στην Κίνα) ώστε να καταστεί ο αγωγός οικονομικά βιώσιμος σε βάθος χρόνου. Στην ανάλυση δεν θα μπορούσε να μη ληφθεί υπόψιν και ο Κινέζικος παράγοντας. Αξίζει να αναφερθεί ότι η Κίνα εισάγει ετησίως 35 δις κυβικά μέτρα φυσικού αερίου από το Τουρκμενιστάν. Το τελευταίο δύσκολο θα επιθυμούσε να θέσει σε κίνδυνο αυτή την εμπορική συμφωνία, γνωρίζοντας ότι το Πεκίνο θα μπορούσε να απευθυνθεί στη Μόσχα για την προμήθεια ποσοτήτων φυσικού αερίου. Πρέπει να τονισθεί ότι οι ενεργειακές σχέσεις Ρωσίας - Κίνας τα τελευταία χρόνια είναι πολύ στενές. Έχοντας αναλύσει όλα τα παραπάνω στοιχεία εκτιμάται ότι ανεξαρτήτως των εξελίξεων –ακόμη και στην μάλλον απίθανη περίπτωση υλοποίησης του TCP- η Ρωσία θα παραμένει ο βασικός προμηθευτής φυσικού αερίου στην ΕΕ και πιθανόν η αμοιβαία αυτή εξάρτηση θα διαρκέσει για πολλά χρόνια ακόμη.

*Αθανασιάδου Πολυκλέα

Master's Degree European Integration and Governance

Όλγα Γιαλή

Προπτυχιακή Φοιτήτρια τμήματος

Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

1. Blank, S. (2018, Αύγουστος). *A Step Forward: The New Caspian Sea Convention*. Retrieved from *The Maritime Executive -Intellectual Capital for Executives*: <https://www.maritime-executive.com/editorials/a-step-forward-the-new-caspian-sea-convention>
2. Blank, S. (2018, Ιανουάριος). *The Central - Asian Caucasus Analyst*. Retrieved from *Is there an Agreement on Caspian Sea Delimitation?:* <https://www.cacianalyst.org/publications/analytical-articles/item/13494-is-there-an-agreement-on-caspian-sea-delimitation?.html>
3. European Commission. (2015). Retrieved from *Ashgabat Declaration*: https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2014-2019/sefcovic/announcements/ashgabat-declaration_en
4. Gurbanov, I. (2018, Σεπτέμβριος). *Caspian Convention Signing and the Implications for the Trans-Caspian Gas Pipeline*. Retrieved from *The Jamestown Foundation, Global Research and Analysis*: <https://jamestown.org/program/caspian-convention-signing-and-the-implications-for-the-trans-caspian-gas-pipeline/>
5. Kucera, J. (2014, Οκτώβριος). *The Diplomat*. Retrieved from <https://thediplomat.com/2014/10/after-summit-caspian-sea-questions-linger/>
6. Kuzsnir, J. (2014). *Academia.edu*. Retrieved from *Outcomes and strategies in the 'New Great Game': China and the Caspian states emerge as winners*: https://www.academia.edu/11826397/Outcomes_and_strategies_in_the_New_Great_Game_China_and_the_Caspian_states_emerge_as_winners
7. Leonard, P. (2018, Aug 8). *Eurasianet*. Retrieved from *Caspian agreement may trigger cascade of energy projects*: <https://eurasianet.org/caspian-agreement-may-trigger-cascade-of-energy-projects>
8. Nakhle, C. (2017, JUNE). *Crystol Energy*. Retrieved from *Caspian oil and gas in a world of plenty*: <https://www.crystolenergy.com/caspian-oil-gas-world-plenty/>
9. News Central Asia. (2014, September). Retrieved from *Caspian Summit at Astrakhan - The Outcome*: <http://www.newscentralasia.net/2014/09/30/caspian-summit-at-astrakhan-the-outcome/>
10. Socor, V. (2006). *The Jamestown Foundation*. Retrieved from *AZERBAIJAN SPEARHEADING INITIATIVE ON TRANS-CASPIAN GAS PIPELINE*: <https://jamestown.org/program/azerbaijan-spearheading-initiative-on-trans-caspian-gas-pipeline/>
11. Stratfor Worldview . (2018, Αύγουστος). Retrieved from *What Does the New Caspian Sea Agreement Mean For the Energy Market?:* <https://worldview.stratfor.com/article/what-does-new-caspian-sea-agreement-mean->

energy-market

12.U.S. Energy Information Administration. (2013). Retrieved from Overview of oil and natural gas in the Caspian Sea region:

<https://www.eia.gov/beta/international/regions-topics.php?RegionTopicID=CSR>

13.Χουλιάρρα, Γ. (n.d.). ActiveNews.gr. Retrieved from ΚΑΣΤΙΑ ΘΑΛΑΣΣΑ ΚΑΙ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΞΙΑ:

<https://activenews.gr/%CE%BA%CE%B1%CF%83%CF%80%CE%B9%CE%B1-%CE%B8%CE%B1%CE%BB%CE%B1%CF%83%CF%83%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B3%CE%B5%CF%89%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7-%CE%B1%CE%BE%CE%B9%CE%B1/>

14.OIL&GAS COMPLEX. (2018, Ιούνιος). Ecologists approved the Trans-Caspian gas pipeline. Ανάκτηση από :<http://www.oilgas.gov.tm/en/blog/1969/ecologists-approved-the-transcaspian-gas-pipeline>

15.Blank, S. (2018, Αύγουστος). A Step Forward: The New Caspian Sea Convention.

Ανάκτηση από The Maritime Executive -Intellectual Capital for Executives:

<https://www.maritime-executive.com/editorials/a-step-forward-the-new-caspian-sea-convention>

16.Brzozowski, A. (2018, Αύγουστος). Caspian Five settle row over sea's legal status, demarcation pending. Ανάκτηση από Euractiv:

<https://www.euractiv.com/section/central-asia/news/caspian-five-settle-row-over-seas-legal-status-demarcation-pending/>

17.European Commission. (2015). Retrieved from Ashgabat Declaration:

https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2014-2019/sefcovic/announcements/ashgabat-declaration_en

18.Gurbanov, I. (2018, Σεπτέμβριος). Caspian Convention Signing and the Implications for the Trans-Caspian Gas Pipeline. Ανάκτηση από The Jamestown Foundation, Global Research and Analysis: <https://jamestown.org/program/caspian-convention-signing-and-the-implications-for-the-trans-caspian-gas-pipeline/>

19.Kabouche, L. (2018, Σεπτέμβρης). The Energy Briefing: Despite Caspian Sea agreement, obstacles to Trans-Caspian pipeline remain. Ανάκτηση από Global Risk Insights: <https://globalriskinsights.com/2018/09/despite-caspian-sea-agreement-obstacles-trans-caspian-pipeline-remain/>

20.Karayianni, M. (2017, Σεπτέμβριος). Trans-Caspian Gas Pipeline: Is There A Future After All? Ανάκτηση από Institute for Energy for South-East Europe:

<https://www.iene.eu/trans-caspian-gas-pipeline-is-there-a-future-after-all-p3694.html>

22.Karle, P. (2018, Οκτώβριος). Caspian agreement: Many issues still to be settled.

Ανάκτηση από Observation Research Foundation: <https://www.orfonline.org/expert->

- speak/caspian-agreement-many-issues-still-to-be-settled-44871/
- 23.Kramer, A. E. (2018, Αύγουστος). *Russia and 4 Other Nations Settle Decades-long Dispute Over Caspian Sea*. Ανάκτηση από The New York Times: <https://www.nytimes.com/2018/08/12/world/europe/caspian-sea-russia-iran.html>
- 24.Macaes, B. (2016, Οκτώβριος). *Crossing the Caspian Letter from Turkmenbashi*. Ανάκτηση από Foreign Affairs: <https://www.foreignaffairs.com/articles/central-asia/2016-10-19/crossing-caspian>
- 25.Pritchins, S. (2018, Δεκέμβριος). *What Comes After the Caspian Sea Deal?* Ανάκτηση από The Diplomat: <https://thediplomat.com/2018/12/what-comes-after-the-caspian-sea-deal/>
- 26.News Central Asia. (2014, September). Retrieved from Caspian Summit at Astrakhan – The Outcome: <http://www.newscentralasia.net/2014/09/30/caspian-summit-at-astrakhan-the-outcome/>
- 27.The National World. (2018, Αύγουστος). Ανάκτηση από Beyond the Headlines podcast: How does the Caspian Sea demarcation affect Iran?: <https://www.thenational.ae/world/beyond-the-headlines-podcast-how-does-the-caspian-sea-demarcation-affect-iran-1.764699>
- 28.Socor, V. (2006). The Jamestown Foundation. Ανακτήθηκε από: AZERBAIJAN SPEARHEADING INITIATIVE ON TRANS-CASPIAN GAS PIPELINE: <https://jamestown.org/program/azerbaijanspearheading-initiative-on-trans-caspian-gas-pipeline/>
- 29.U.S. Energy Information Administration. (2013). Ανακτήθηκε από: Overview of oil and natural gas in the Caspian Sea region:<https://www.eia.gov/beta/international/regions-topics.php?RegionTopicID=CSR>
- 30.Vatanka, A. (2016, Αύγουστος). *Baku's Choice - How Iran and Russia are Wooing Azerbaijan*. Ανάκτηση από Foreign Affairs.
- 31.(n.d.). Ανάκτηση από <https://www.tanap.com/>: <https://www.tanap.com/>
- 32.(n.d.). Ανάκτηση από <https://www.tap-ag.com/>: <https://www.tap-ag.com/>
- 33.Dissertation_Seferov_AK-SEFEROV AKIM KERIMOVICH –PERSPEKTIVI ENERGETICHESKOGO SOTRUDNICHESTVA PRIKASPIJSKIH GOSUDARSTV V KONTEKSTE RAZVIRIJA MIROVOJ ENERGETIKI-ΔΙΑΤΡΙΒΗ, ΜΟΣΧΑ ,2018
- 34.Konvencija o pravovom statusu Kaspijskogo morja (Aktaou, 12.08.2019)
- 35.Pjatij Kaspijskij Sammit. Vladimir Putin prinjal uchastie v Pjatom Kaspijskom Sammite, sostojavsheemsja v Respublike Kazahstan [http://www.kremlin.ru/events/president/news/58296\(13.08.2019\)](http://www.kremlin.ru/events/president/news/58296(13.08.2019))
- 36.<https://www.konoplyanik.ru/ru/publication/b3412-04.htm>
37. Άρθρα από διάφορες ρώσικες εφημερίδες
38. BP Statistical Review of World Energy 2018. URL:

<https://www.bp.com/en/global/corporate/energy-economics/statistical-review-of-world-energy.html> (11.07.2018).